

Герлово

Положение, име, граници, пространство и административно дѣление.

Отъ В. Мариновъ

Нашето отечество се състои отъ отдѣлни по-голѣми или по-малки географски области съ специфични природни и културни особености, съ специфиченъ пейзажъ или ландшафтъ. Съвкупността отъ българскитѣ ландшафти дава образа на съвременна природна и културна България. За жалостъ обаче ние не познаваме нашитѣ ландшафти, защото тѣ не сж проучени въ физиогеографско и антропогеографско отношение. Напримѣръ, „Герлово е най-малко познатата страна въ България“ — ни говореше въ лекциитѣ си проф. д-ръ Ст. Бончевъ. А какво да кажемъ за Тузлука, Дели-Ормана, Елията, Овата и пр. и пр. Това лѣто имахъ случай да обиколя и изуча Герлово въ физиогеографско и антропогеографско отношение. Тѣзи ми проучвания ще бждатъ предметъ на специална монография върху Герлово, частъ отъ която представлява настоящата ми статия.

Герлово се намира въ пазвитѣ на Източна Стара планина между Коджа балканъ и Сакаръ балканъ. Точно отъ кжде произлиза и какво означава думата Герлово не се знае. Отъ съобщението на дубровничанина Павелъ Джорджичъ (вижъ М. Дриновъ — „Историческо осветление върху статистиката на народноститѣ въ източната частъ на Българското Княжество“ — печ. П. Сп. кн. VII 1884 г.) узнаваме, че тази мѣстность се е наричала Горилово (Gorilovo) въ края на XVI в. Проф. Гаджановъ обяснява, че името Герлово не произлиза отъ „Горилово“, а отъ още по-старото наименование „Герилово“, „Герила“. (Д. Г. Гаджановъ — „Герлово“ — Кратки етнографски бележки въ Юбилейния сборникъ на проф. Милетичъ по случай 25 годишната му книжовна дейность — 1912 год. стр. 107). Това Гаджановъ потвърждава съ факта, че котленци казали на Иречека, че първоначално името е гласяло „Герилово“, жителтъ „Герилецъ“ и че единъ видъ круши се казвали „герйловки“ (К. Иречекъ — Пжтувания ч. II, стр. 885), че Върбишката рѣка и сега се казва р. Герила и че въ околноститѣ на с. Върбица има развалини

отъ градъ подъ име „Гѣрила“¹⁾, освенъ това и сега има фамилии „Гериловски“. Той се противопоставя на мнението на мѣстнитѣ жители турци и българи, които тълкуватъ името Герлово отъ гърло, поради обстоятелството, че да се отиде въ тази покрайнина трѣбва да се преминатъ гърлата — пролома на Голѣма Камчия въ Преславската планина и Върбишккия проходъ, отъ гдето и „Гърлово“ и после „Герлово“.

Границитѣ на Герлово въ миналото се схващали най-различно. Споредъ Маринъ Дриновъ „Горилово“ е обхващало и днешния Тузлукъ. Българскиятъ офицеръ Каваловъ, който е живѣлъ и пжтувалъ доста дълго време по Тузлука презъ 1882 год., е казвалъ на г-нъ Дринова, че тогава сж наричали Герлово една частъ отъ Османъ-Пазарска околия, която частъ се простира отъ Тича (Чатакъ) до къмъ Върбица и обхваща около 25 турски села (М. Дриновъ — „Историческо осветление и пр.“ — П. сп. кн, VII — 1884 год. стр. 16). За Герлово ни говори и Каницъ, който казва, че около 1862 год. Герлово е влизало въ Шуменската кааза и е съставлявало особена нахия отъ 13 села („Donau-Bulgarien“ — III, стр. 63). Проф. Иречекъ намира, че „околноста на Върбица съ 20 малки турски села се нарича Гѣрлово (тур. Карлова)“ — (вижъ К. Иречекъ — Пжтуване по България ч. II стр. 885). Хаджи Калфа говори за нахията Кирли-ова съ центъръ Османъ-Пазаръ; а той е включвалъ Тузлука въ Герлово. Хаджи Калфа не познава името Тузлукъ и никжде не го споменава. Д. Г. Гаджановъ пръвъ се опитва въ по-ново време да ни даде по-точни сведения за границитѣ на Герлово и броя на селищата му (вижъ „Герлово“ — Кратки етнографски бележки). Споредъ Гаджановъ Герлово се състои отъ 42 села административно разпредѣлени между Преславската, Търговищенска, (Ески-Джумайската) и Омуртагската (Османъ-Пазарската) околии, безъ обаче и той да изброява по именно кои сж тѣзи села. Герлово споредъ него се простира на западъ „до Османъ-Пазаръ, или по-добре до шосето Ески-Джумая—Османъ-Пазаръ—Котелъ“ (стр. 106). Въ сжщата си работа Гаджановъ казва: „Географически обаче взето, крайната граница на Герлово отъ къмъ западъ отива само до планинскитѣ височини край селата Карабашкой и Османларъ, именно до Камчийския вододѣлъ. По на западъ къмъ Османъ-Пазаръ и до с. Хасанъ-Факж мѣстността отъ дветѣ страни на гореказаното шосе не трѣбва да се смѣта нито като Герлово, нито като Тозлукъ“. Поради това че г-нъ Гаджановъ не е географъ, не може, както се вижда отъ горесцитираното, да ни начертае точната западна граница на Герлово и затова не ни дава точното число на Герловскитѣ села. „Преходна земна ивица“ може да има между Герлово и Тузлука, но хидрографията и

¹⁾ Не градъ „Гѣрила“, он „Гериль-градъ“ го казватъ върбичани.

морфологията сж опредѣлили точната граница между тѣзи два ландшафта. Герлово е точно опредѣлена, индивидуална, географска покрайнина (ландшафтъ), на която морфологичнитѣ, гидрографски и антропогеографски граници напълно се съвпадатъ.

Морфологичнитѣ граници на Герлово сж: откъмъ северо-изтокъ южнитѣ склонове на Преславската планина¹⁾ и на Драгоевския балканъ, отъ югъ и изтокъ севернитѣ склонове на Върбишки и Тичански балканъ, а отъ западъ и северо-западъ Сакаръ-балканъ и Омуртагския (Османъ-пазарския) рѣтъ.

Хидрографски Герлово спада и обхваща горния басейнъ на рѣката Голѣма Камчия или рѣката Тича, а въ този басейнъ се включватъ всички герловски селища. Тѣзи граници очертаватъ формата на равнобедренъ полегалъ тригълникъ, съ основа Сакаръ балканъ и Омуртагския (Османъ-пазарския) рѣтъ, които иматъ посока северо-западна, и връхъ точно на изтокъ при Калето надъ село Тушовица (Преславско). Въ тѣзи граници се включва едно пространство отъ 630 квадратни километра. Това показва, че Герлово е доста обширна покрайнина, много по-голѣма отъ Бурела, близо 6 пжти по-голѣма отъ Чепино, но по-малка отъ Тузука и Дели-Ормана.

Административно селищата на Герлово влизатъ въ обсега на две области: Шуменска и Бургаска и въ околитѣ:

а) Преславска околия само съ 13 села, а именно: 1) Бѣла-рѣка, 2) Маломиръ (Софуларъ), 3) Тушовица, 4) Върбица, 5) Кьолеменъ (?) (Гюлеменъ), 6) Нова-бѣла-рѣка, 7) Виница (Кара-демиръ), 8) Конево (Бекирлие), 9) Драгановець, 10) Иваново, 11) Евдокия (Хасаново), 12) Сушина (Чулфа), 13) Староселска (Юллеръ);

б) Търговищенска околия само съ 6 села: 1) Вардунъ (Върдунъ), 2) Търнѳвца, 3) Методиево (Чаушово), 4) Преселецъ (Ямла), 5) Черковна, 6) Копрець (Гюня-къой);

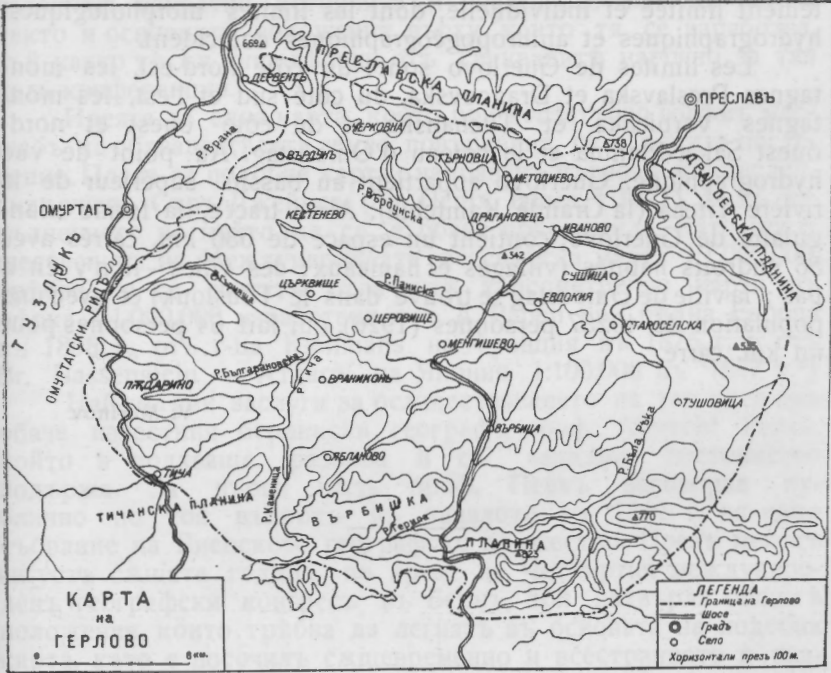
в) Котленска околия само съ 7 села: 1) Тича, 2) Орлово (Вайсларъ), 3) Малко-село (Кючуклеръ), 4) Филаретово (Хамзаларъ), 5) Ябланово (Алванларъ), 6) Околарци (Дуванджиларъ) и 7) Топузово (Топузларъ);

г) Омуртагска околия влиза съ 30 села: 1) Величка (Вели-бей-къой), 2) Крайгорци (Абдулрахманларъ), 3) Станянци (Дураджакъ), 4) Малко-Църквище (Текелеръ-джами), 5) Чернооково (Кара-гьозлеръ), 6) Церовище (Сарсаплии), 7) Врани-конъ (Кара-атларъ), 8) Могилецъ (Велетлеръ), 9) Голѣмо-Църквище (Текелеръ-сагъръ), 10) Красноселци (Килиджилеръ), 11) Костенево (Ени-махле), 12) Долно-Крумово

¹⁾ Д-ръ Коенъ неоснователно и погрѣшно е схваналъ името на тази планина въ една отъ своитѣ работи, която озаглавилъ: „Дервентъ-Дервишката (Ески-Джумайска — Преславска) планина“ — сп. Бѣлг. геол. д-во, кн. 2. год. V — 1933 г.

(Ефрасъ-Кестане), 13) Горно-Козарево (Ефрасъ-Кечилеръ), 14) Угледно (Кадъръ-спахъ), 15) Чернокапци (Карабашъ-кьой), 16) Високъ (Османларъ), 17) Въринци (Садъкларъ), 18) Горно Крумово (Хасъ-Кестане), 19) Долно-Козарево (Хасъ-Кечилеръ), 20) Паничино (Чанакчиларъ), 21) Петрино (Чикръкчиларъ), 22) Плъстина (Мутафларъ), 23) Менгишево (Кьопекъ-кьой), 24) Ржтлина (Сагърджикъ), 25) Обитель (Текелеръ-Кябиръ), 26) Пждарино (Падърларъ), 27) Първанъ (Башларъ), 28) Зелена-морава (Ешилъ-ова), 29) Българаново (Кадемлеръ), 30) Рустанларъ (останало непреименувано).

Селищата въ Герлово сж села и махали на брой 56 Градове въ Герлово нѣма; гр. Омуртагъ (Османъ-Пазаръ) е въ Тузлука. Споредъ статистиката отъ 1926 година въ Герловскитѣ горенаброени селища се изчислява едно население отъ 40,257 души; на единъ квадратенъ километъръ се пада по 64 души.



GUERLOVO

SITUATION, NOM, DÉLIMITATION, SUPERFICIE ET DIVISION ADMINISTRATIVE

Guerlovo est un petit pays de Balkan d'Est. Il est caché entre les plissements du Grand-Balkan (Kodja-Balkan) et Sakar-Balkan.

On ne sait pas ce qui signifie exactement et d'où provient le mot Guerlovo. En tout cas à la fin du XVI s., cette contrée s'appelait „Gorilovo“. Quant à la nomination antérieure elle était probablement „Guérilovo“. Il existe encore aujourd'hui une rivière qui s'appelle „Guérila“ — et un lieu „Guéril-grad“ près du village Varbitza.

Les limites et le nombre des endroits habités de cette contrée ont été dans le passé, compris d'une manière très différente.

Guerlovo est une contrée (un paysage) géographique strictement limitée et individuelle, dont les limites morphologiques, hydrographiques et anthropogéographiques coïncident.

Les limites de Guerlovo sont: du côté nord-est, les montagnes Preslavska et Dragoevska, du côté sud et l'est, les montagnes Varbichka et Titchanska et du côté ouest et nord-ouest Sakar-Planina et le coteau d'Omourtag. Au point de vue hydrographique, Guerlovo appartient au bassin supérieur de la rivière Titcha (la Grande Kamtchia). Ainsi tracée, la forme triangulaire de Guerlovo, contient un espace de 630 km. carrés avec 56 endroits habités (villages et hameaux; des villes — il n'y en a pas; la ville de Omourtag se trouve dans le Touslouk) et avec une population de 40257 personnes (1926), qui fait 64 personnes pour un km. carré.

V. Marinov